

Применение в урочной и внеурочной работе упражнений сервиса Learningapps.org при изучении РКИ позволило интенсифицировать формирование навыков обучаемых по лексике, грамматике, говорению, аудированию; вызвать интерес учащихся к использованию в учебных целях телефонов и планшетов; ввести интерактивные формы работы со студентами; индивидуализировать работу с отдельными учащимися в зависимости от уровня владения языком и т. д.

Предложение ознакомиться с возможностями образовательных ресурсов на платформе MOODLE и опытом их использования в Республике Беларусь (электронные образовательные ресурсы в БГУ, Лицее БГУ, Национальном институте образования и др.) руководством университета было принято с одобрением.

Библиографические ссылки

1. Авилова И.А., Струкова В.Г. Использование образовательной платформы eXe-Learning для разработки электронных образовательных ресурсов // Молодежный научный форум: Технические и математические науки: электр. сб. ст. по мат. XI междунар. студ. науч.-практ. конф. № 11(40). URL: [https://nauchforum.ru/archive/MNF_tech/11\(40\).pdf](https://nauchforum.ru/archive/MNF_tech/11(40).pdf) (дата обращения: 09.06.2019)
2. Мурина, Л.А. Русский язык : учеб. пособие для 8 кл. учреждений общ. сред. образования с белорус. и рус. яз. обучения / Л. А. Мурина [и др.]. – Минск : НИО, 2018.
3. Программное обеспечение eXelearning. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.usavm.ac.ru/software/eXe/intro.htm> (Дата обращения: 13.12.18).
4. Разработка цифровых образовательных ресурсов нового поколения //Российский общеобразовательный портал. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://edu.of.ru/> (Дата обращения: 06.12.18).

ЭЎРЫСТЫЧНЫЯ МЕТАДЫ ПРЫ НАВУЧАННІ КІТАЙСКІХ СТУДЭНТАЎ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ЯК ЗАМЕЖНАЙ

Праскаловіч В. У.

*Белорусский государственный университет,
пр.Независимости, 4, 220030, г.Минск, Беларусь, praskalovich@tut.by*

Сучаснае грамадства і адпаведная яму новая адукацыйная парадыгма зацікаўлены ў фарміраванні крэатыўнай асобы, здольнай да самарэалізацыі і самаразвіцця. У Кодэксе Рэспублікі Беларусь аб адукацыі зафіксавана, што мэтамі адукацыі, акрамя фарміравання ведаў,

уменняў і навыкаў, з'яўляюцца інтэлектуальнае, маральнае, творчае і фізічнае развіццё навучэнца, выхаванне ўсебакова развітай, творчай асобы (глава 3, артыкул 11) [1].

Ва ўстановах вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь рэалізацыю названай мэты забяспечвае крэатыўнае навучанне. Безумоўна, што арыентацыя сучасных ВНУ на развіваючую стратэгію крэатыўнага навучання забяспечыць яму жыццяздольнасць і зробіць яго вядучай тэхналогіяй навучання.

Ужо сёння ў Беларускім дзяржаўным універсітэце шырокае прызнанне знаходзіць крэатыўнае навучанне, якое прадугледжвае фарміраванне творчых якасцей асобы студэнта, вызначае неабходнасць падрыхтоўкі будучага спецыяліста, педагогічна дзейснага як «акушэра думкі» (Сакрат), што валодае крэатыўнымі, кагнітыўнымі, аргдзейнаснымі якасцямі асобы і прафесіянала. Як адзначаецца ў дакладзе рэктара БДУ А. Д. Каралёва «Аб мэтах і задачах Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта на 2019–2020 навучальны год», «адным з ключавых напрамкаў развіцця Белдзяржуніверсітэта з'яўляецца ўзмацненне крэатыўнага кампанента ў змесце адукацыі» [2].

На філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта маецца досыць паспяховая практыка ўкаранення метадыкі крэатыўнага навучання, пра што сведчаць ужо арганізаваныя мерапрыемствы, прысвечаныя рэалізацыі інавацыйных падыходаў да выкладання філалагічных дысцыплін. У межах гэтай метадычнай ініцыятывы розныя структурныя падраздзяленні факультэта прапануюць свае навукова-практычныя распрацоўкі. Вынікі гэтых мерапрыемстваў размяшчаюцца ў новай рубрыцы сайта філалагічнага факультэта – «Інавацыі ў філалагічнай адукацыі» (<http://philology.bsu.by/ru/news/inavatsyi-u-filalagichnaj-adukatsyi>), а таксама на міжвузаўскім адукацыйным партале «Метадалогія, змест, практыка крэатыўнай адукацыі».

Рэалізуючы канцэптуальныя падыходы да крэатыўнага навучання, педагогічны калектыв філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта абапіраецца на наступныя ідэі А. В. Хутарскога, аўтара метадыкі эўрыстычнага навучання (або тэхналогіі дыдактычнай эўрыстыкі): асобасная арыентацыя навучання, у працэсе якога навучэнец не засвойвае гатовыя веды, а сам адкрывае іх у выніку даследавання пэўнай прадметнай рэальнасці (стварае ўласны адукацыйны прадукт); вядучым суб'ектам адукацыйнага працэсу прызнаецца навучэнец; адукацыя найперш арыентуецца на развіццё здольнасцей і індывідуальнасці навучэнцаў; навучанне грунтуецца на эўрыстычнай тэхналогіі дзейнасці згодна з прынцыпамі асобаснага мэтавызначэння, сітуацыйнасці і суправаджальнага навучання, адукацыйнай рэфлексіі [3].

Разглядаючы эўрыстычнае навучанне, А. В. Хутарской адрознівае заданні кагнітыўнага, крэатыўнага і аргдзейнаснага тыпу [3, с. 87]. *Кагнітыўныя заданні* накіраваны на фарміраванне адпаведных пазнавальных якасцей навучэнца, *крэатыўныя* – на стварэнне навучэнцамі творчых адукацыйных прадуктаў, *аргдзейнасныя* закліканы падрыхтаваць навучэнцаў да самаарганізацыі.

На думку А. В. Хутарскога, вучэбная дзейнасць навучэнцаў па выкананні заданняў не заканчваецца атрыманнем выніку ў выглядзе вырашанай задачы, напісанага сачынення, зробленай мадэлі і г. д. Вядомы расійскі вучоны прапанаваў алгарытм дзейнасці навучэнцаў па стварэнні імі адукацыйных прадуктаў і супастаўленні іх з адпаведнымі культурна-гістарычнымі аналагамі [3, с. 124], згодна з якім арганізуецца прадуктыўная дзейнасць навучэнцаў.

Фактычна кожнаму навучэнцу прапануецца пакрокавы алгарытм дзейнасці: 1) вучэбная матывацыя і мэтавызначэнне; 2) вучэбнае заданне і яго выкананне з дапамогай адпаведных дзеянняў; 3) інтэрыярызацыя (усведамленне ўзору); 4) экстэрыярызацыя (практычная дзейнасць, накіраваная на развіццё здольнасцей); 5) самаактуалізацыя (індывідуальная творчасць); 6) рэфлексія.

Асаблівае значэнне *выкарыстанне эўрыстычнага навучання* набывае пры *выкладанні беларускай (рускай) мовы як замежнай*.

Арганізацыя працэсу навучання беларускай мове як замежнай у вышэйшай школе традыцыйна адбываецца на аснове камунікатыўна-дзейнаснага падыходу. *Камунікатыўна-дзейнасны падыход*, грунтуючыся на камунікатыўнай функцыі мовы, спрыяе фарміраванню ў студэнтаў камунікатыўных уменняў на аснове авалодання маўленчай тэорыяй і культурай маўлення. Асноўная ўвага на практычных занятках накіравана на развіццё навыкаў вуснага маўлення кітайскіх студэнтаў. Беларускую мову яны вывучаюць з мэтай авалодання ёю для элементарных зносін. Па гэтай прычыне ў навучанні беларускай мове як замежнай мэтазгодна разглядаць *прынцып апасродкавай камунікатыўнасці* ў якасці дамінуючага. Наша ўяўленне карэлюе з пазіцыяй М. Г. Яленскага, які лічыць, што ў вывучэнні замежнай мовы граматыка поўнаасцю падпарадкавана камунікатыўнаму акту ў аб'ёме, дастатковым для элементарнага суразмоўніцтва на пэўную тэму [4, с. 171]. У гэтым выпадку пры навучанні беларускай мове як замежнай прадугледжваецца *выкарыстанне эўрыстычных тэхналогій*, ключавой, сутнаснай асаблівасцю якіх, на думку А. Д. Караля, з'яўляецца іх камунікатыўны складнік [5, с. 163].

Расійскі вучоны В. І. Андрэеў разглядае *эўрыстычныя метады*, як сістэму эўрыстычных правіл дзейнасці педагога (метады выкладання) і

дзеінасці навучэнца (метады навучання), распрацаваныя з улікам заканамернасцей і прынцыпаў педагагічнага кіравання і самакіравання ў мэтах развіцця інтуітыўных працэдур дзейнасці навучэнцаў у рашэнні творчых задач [6].

Прыкладным прыкладам эфектыўных, як паказала практыка, эўрыстычных метадаў і форм навучання беларускай мове як замежнай.

Метад ролевай і дзелавой гульні. Рэалізуецца ў наступных формах: разыгрыванне стэрэатыпных камунікатыўных сітуацый. Фарміраванне камунікатыўных уменняў студэнтаў ажыццяўляецца ў квазісітуацыях, максімальна набліжаных да рэальных. У змесце большасці крэатыўных заданняў з камунікатыўнай устаноўкай студэнтам прапануецца псеўдажыццёвая або псеўдапрафесійная сітуацыя: педагог у школе, перакладчык на перамовах, экскурсавод у музеі, выдавец, журналіст, дыктар радыё (тэлебачання) і г. д. Як сцвярджае В. Д. Мітрафанава, «падобная вучэбная камунікацыя, ці “псеўдакамунікацыя”, фарміруе навыкі выкарыстання канструкцый і слоў ва ўмовах, набліжаных да рэальных жыццёвых сітуацый, садзейнічае эфектыўнасці навучання [7, с. 18]. У методыцы гэты спосаб атрымаў назву камунікатыўнага мадэлявання, ці мадэлявання маўленчага выказвання. Пры гэтым спецыяльна створаная квазісітуацыя не разглядаецца як самадастатковая, г. зн. безадносна да таго лінгвістычнага матэрыялу, які вывучаецца.

Напрыклад, дзякуючы гульнявым формам заняткаў («Інтэрв’ю», «Прэс-канферэнцыя», «Прэзентацыя», «Радыёперадача», «У краме», «У гасцях» і да т. п.) замацоўваюцца веды аб рытміка-меладычных і арфаэпічных асаблівасцях сучаснага беларускага маўлення. Акрамя таго, на занятках разглядаюцца беларускія стэрэатыпныя (у тым ліку этыкетныя) формулы, што адпавядаюць асноўным тыпам маўленчых сітуацый. Засвойваючы правілы беларускага маўленчага этыкету, традыцыйныя формулы прывітання, развітання, прабачэння, падзякі (у тым ліку і нацыянальна маркіраваныя: *Як маешся? Дабранач!* і інш.), кітайскія студэнты практыкуюцца ў іх ужыванні ў псеўдажыццёвых сітуацыях. Напрыклад, «Ветліва, інтэлігентна адкажыце на наступныя прабачэнні: *Прабачце, я вас, здаецца, штурхнуў* і інш.»; «Звярніцеся да незнаёмага чалавека (*да прадаўца кветак з просьбай выбраць вам букет для сяброўкі*) і пад.». Тыпы камунікатыўных сітуацый і адпаведных камунікатыўна-сітуацыйных задач падрабязна разгледжаны ў працах такіх беларускіх вучоных-метадыстаў, як Г. М. Валочка, Л. С. Васюковіч, Л. М. Гамеза, В. У. Зелянко, С. В. Мартынкевіч, І. М. Саматыя, С. М. Якуба, М. Г. Яленскі і інш.

Метад калектыўнага абмеркавання і яго формы: круглы стол, брэйнстормінг («мазгавы штурм»), каманднае абмеркаванне і інш.

У працэсе навучання беларускай (рускай) мове як замежнай неабходна мець на ўвазе, што ў працы з кітайскімі студэнтамі адбываецца калектывісцкі тып мыслення. У прыватнасці, у кітайскіх універсітэтах пачынаюць уводзіць курс, які на Захадзе завецца *critical thinking*. Іншымі словамі, вучэбная дзейнасць разгортваецца ў працэсе калектывнай мыслядзейнасці. Развіццё індывідуальных камунікатыўных здольнасцей адбываецца ў выніку мэтанакіраванага ўзаемадзеяння, дзе кожны з суб'ектаў мае права на выказванне ўласнай думкі, яе аргументацыю. Карысным для ўзмацнення камунікатыўнай дзейнасці з'яўляўся брэйнстормінг, калі выкладчык першы выказваў загадзя памылковую думку, спрабуючы яе фармальна аргументаваць. Кожны са студэнтаў аргументаваў сваю пазіцыю. Акрамя таго, любая вучэбная камунікатыўная сітуацыя (М. Г. Яленскім [4]) заўсёды дэтэрмінавалася патрэбай практычнага асваення моўных сродкаў – фанетычных, лексічных, граматычных.

Метад эўрыстычнага дыялогу. Рэалізуецца ў шматлікіх формах: складанне пісьмовых дыялогаў (інтэрв'ю), дапісванне фрагментаў дыялогаў, стварэнне і прамаўленне ўласных тэкстаў-дыялогаў, інсцэніроўка дыялагічных тэкстаў і інш.

У прыватнасці, студэнтам раілася скласці дыялог на адну з тэм: «Сустрэча з адкурснікам», «У кнігарні», «Пасля спектакля» і інш. Пры гэтым кітайскія студэнты пры стварэнні ўласных тэкстаў-дыялогаў вучацца ветліва даваць станоўчыя адказы на рэпліку-стымул: *Слушыная прапанова!; Маеце рацыю!; На жаль, мушу адмовіцца!; выказваць захапленне: Выдатна!; Цудоўна!; Слаўна!; Хараство!* замест слэнгавых: *Крута!; Клёва!; Клас!; Супер!* [8] і інш.

Фарміруючы ў студэнтаў уяўленне пра адметнасць беларускага маўленчага этыкету ў параўнанні з кітайскім, звяртаемся да *культуразнаўчых тэкстаў*, што валодаюць культурным патэнцыялам – схаванымі магчымасцямі, рэсурсамі зместу, граматычнага ладу, лексікі, словаўтварэння, якія адлюстроўваюць ментальны вопыт, культурныя асаблівасці таго ці іншага народа, закладзеныя ў ім [тэксце] аўтарам, і якія могуць быць інтэрыярызаваны студэнтамі самастойна пры чытанні тэксту ці пад кіраўніцтвам выкладчыка ў працэсе спецыяльна арганізаванай працы [9].

Асаблівасці моўных зваротаў, праяўленне беларускага маўленчага этыкету ў параўнанні з кітайскім паказвалася ў час працы над тэкстамі з кнігі Аляксея Маслава «Назіраючы за кітайцамі. Утоеныя правілы паводзін» [10]. Змест тэксту дазваляе арганізаваць *эўрыстычную гутарку*, у ходзе якой параўноўваюцца традыцыі маўленчых паводзін беларусаў і кітайцаў. На аснове зместу культуразнаўчых тэкстаў

адбываецца не толькі выпрацоўка моўных і камунікатыўных уменняў, але і асэнсаванне студэнтамі культурнага вопыту народа, этычнае і эстэтычнае ўздзеянне на іх думкі, пачуцці і паводзіны.

Камунікатыўна арыентаванай дзейнасці на практычных занятках садзейнічалі *дыялогавыя эўрыстычныя заданні* (А. Д. Кароль). З гэтай мэтай выкарыстоўваліся заданні на складанне (дапісванне) фрагмента дыялогу паміж апанентамі. Напрыклад, студэнтам прапаноўвалася ў пары прыдумаць фрагмент дыялогу па пытаннях маўленчых паводзін у розных выпадках жыцця. Заўважым, што студэнтам паказваецца прыклад таго, як можна расказаць пра пэўную падзею, удала выкарыстоўваючы моўныя сродкі і веды ў пабудове ўласнага дыялогу з тэксту-ўзору.

Цікавым матэрыялам для гэтага быў тэкст выступлення на навуковай канферэнцыі вядомага беларускага вучонага прафесара Адама Яўгенавіча Супруна:

У лінгвістычнае выхаванне ўваходзіць фарміраванне пэўных этычных норм маўленчых паводзін у розных выпадках нашага жыцця. Можна сфармуляваць некаторыя нормы, але яны, зразумела, ніяк не прэтэндуюць на вычарпальнасць:

- *любі сваю родную мову, ніколі не саромейся яе;*
- *авалодвай усім багаццем сваёй мовы, вывучай іншыя мовы;*
- *наважай усе мовы, у тым ліку мову твайго субяседніка. Мова – не асабістая ўласнасць, яна – уласнасць цэлага народа, дрэнных народаў не бывае. Разам з тым, кожная мова – частка агульначалавечай скарбніцы ведаў і культуры;*

- *ніколі не выказвай адмоўных ці зняважлівых ацэнак чужых моў: яны прынцыпова памылковыя, бо кожная мова мае свае адэкватныя сродкі перадачы з'яў рэчаіснасці ці можа пры неабходнасці іх развіць;*

- *імкніся карыстацца мовай народа, сярод якога жывеш ці часова знаходзішся. Калі гэта немагчыма, шукай агульную мову (лепей нейтральную);*

- *не навязвай сваёй мовы іншым. Яна заслугоўвае любові і павагі, а не прымусу;*

- *імкніся да ўзаемаразумення, не адмаўляйся зразумець твайго нават выпадковага субяседніка;*

- *імкніся да правільнасці мовы. Іншаземцы прабачаць табе агрэхі ў сваёй мове, а землякі не даруюць іх, калі ты будзеш звяртацца да іх на чужой мове. Да сваіх трэба звяртацца на агульнай роднай мове, нават не пазбаўленай памылак [11, с. 194–195].*

Практычная вартасць такога дыдактычнага матэрыялу заключаецца ў яго скіраванасці на рэалізацыю творчага патэнцыялу

асобы студэнта. Праяўляецца ў тым, што пасля знаёмства з культурнымі ўзорамі рашэння той жа праблемы студэнтамі ствараюцца ўласныя адукацыйныя прадукты творчай дзейнасці, арганізуецца супастаўленне іх з адпаведнымі культурна-гістарычнымі аналагамі (А. В. Хутарской), даецца ацэнка і праводзіцца рэфлексія.

Нарэшце, працэс навучання дэтэрмінаваны выкарыстанымі выкладчыкам *педагагічнымі тэхналогіямі*. Узрастае запатрабаванасць у *электронных* (лічбавых) *сродках навучання з крэатыўным кампанентам*. Прынцыпова па-новаму арганізаваць вучэбны працэс дазваляць *электронныя навучальныя рэсурсы на беларускай мове*. У сувязі з гэтым выкарыстоўваўся сайт «Вывучаем беларускую: з любоўю да мовы»: <http://by.lang-study.com/about/practice/> (аўтар, кіраўнік і вэб-распрацоўшчык праекта – дацэнт кафедры прыкладной лінгвістыкі філалагічнага факультэта БДУ Елісеева Вольга Яўгеньеўна).

Такім чынам, вылучаныя намі эўрыстычныя метады пры навучанні беларускай мове як замежнай не могуць быць прызнаны вычарпальнымі. Яны падаюцца найперш з улікам стратэгічнай мэты вышэйшай адукацыі, якая б задавальняла патрэбы сучаснасці. Ніхто не стане аспрэчваць, што ідэя крэатыўнага навучання з’яўляецца найбольш прагрэсіўнай і перспектыўнай.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Кодекс Республики Беларусь об образовании: 13 янв. 2011 г., № 243-З : принят Палатой представителей 2 дек. 2010 г. : одобр. Советом Респ. 22 дек. 2010 г. : Кодекс вступает в силу с 1 сент. 2011 г. – Минск : Амалфея, 2011. – 488 с.
2. Король, А. Д. О целях и задачах Белорусского государственного университета на 2019–2020 учебный год [доклад на Совете университета] / А. Д. Король [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://bsu.by/ru/main.aspx?guid=235131&detail=1041733>. – Дата доступа : 16.09.2019.
3. Хуторской, А. В. Развитие одарённости школьников: методика продуктивного обучения: пособие для учителя / А. В. Хуторской. – М.: Владос, 2000. – 383 с.
4. Яленскі, М. Г. Лінгвадыдактычная парадыгма асобасна арыентаванага навучання мове ў сучаснай школе / М. Г. Яленскі. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2002. – 212 с.
5. Король, А. Д. Диалог в образовании: эвристический аспект: науч. изд. / А. Д. Король. – М.: Эйдос, Иваново : Юнона, 2009. – 260 с.
6. Андреев, В. И. Педагогика творческого саморазвития: Инновационный курс / В. И. Андреев. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1996. – Кн. 1. – 568 с.
7. Митрофанова, О. Д. Основные положения методики обучения русскому языку / О. Д. Митрофанова // Методика: Лекции / под ред. А. А. Леонтьева, Т. А. Королевой. – М.: Рус. яз., 1982. – С. 11–20.

8. Важнік, С. Наш адказ Чэмберлену, або Як навучыцца ветліва пагаджацца і адмаўляць / С. Важнік // Роднае слова. – 2008. – № 5. – С. 42–46; Важнік, С. Малайчынка, Буслік! – Цудоўна, Цімоша! : спосабы выражэння захаплення, ухвалення і зычлівасці / С. Важнік // Роднае слова. – 2008. – № 8. – С. 51–55.

9. Зелянко, В. У. Методыка навучання беларускай мове на аснове лінгвакультуралагічнага падыходу (10–11 класы): дыс. ... канд. пед. навук : 13.00.02 / В. У. Зелянко; Беларус. дзярж. ун-т. – Мінск, 2010. – 137 с.

10. Маслов, А. А. Наблюдая за китайцами. Скрытые правила поведения / А. А. Маслов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://sv-scena.ru/Buki/Nablyudaya-za-kitayitsami-Skrytyye-pravila-povyedyeniya.html#Nablyudaya-za-kitayitsami-Skrytyye-pravila-povyedyeniya-Index>. – Дата доступа : 07.03.2019.

11. Беларуская мова : вуч. дапам. для 9 кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / Валочка, Г. М., Васюковіч, Л. С., Зелянко, В. У., Якуба, С. М., Байкова, С. І. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2019. – 216 с.

ОБУЧЕНИЕ ЧТЕНИЮ КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ РУССКОЙ РЕЧИ КИТАЙСКИХ СТУДЕНТОВ

Саматыя И. Н

*Белорусский государственный университет,
пр.Независимости, 4, 220030, г.Минск, Беларусь, irinas2015@tut.by*

Подходы к изучению языков развивались и модернизировались. Раньше чтение и последующий перевод адаптированных текстов были наиболее популярными способами изучения языка, но коммуникативная методика сместила предпочтения студентов в направлении разговорной речи. Методисты считают, что языком следует овладевать путем устного общения. Живые язык должны усваиваться через живую речь. От устной речи надо переходить к письменной, от пассивных форм владения языком (чтение, слушание) к активным формам (говорение, письмо).

Чтение рассматривается как вид речевой деятельности, поставленной на службу устной речи, что диктуется методическим принципом коммуникативности. Читательская грамотность – это способность человека понимать и использовать письменные печатные и электронные тексты, размышлять об их содержании, заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности участия в социальной жизни.

В самых новейших учебно-методических комплектах (УМК), учебниках по обучению чтению авторы, руководствуясь принципом подачи материала от простого к сложному, вначале предлагают тексты небольшого объема с минимальным количеством лексических и